

جهش صادرات غیر نفتی، بهترین مسیر برای شکوفایی

اشاره: رشد اقتصادی و فراهم آوردن زمینه‌های آن یکی از اصلی‌ترین و شاید مهمترین مسایل اقتصادی برای کشورهای در حال توسعه است. الگوهای متعددی به این منظور در دوره‌های مختلف در کشورهای مختلف در نظر گرفته شده است. در کشور ما نیز از الگوهای متعددی استفاده کرده‌اند. یکی از الگوهای رشد اقتصادی، از طریق توسعه صادرات است. واژه صادرات غیرنفتی مختص ایران و دیگر کشورهای نفت خیز است که چند سال پیش، به جز حامل‌های انرژی، صادرات دیگری نداشتند. قرار است تا پایان برنامه پنجم توسعه اقتصادی کشور - ۱۳۹۳ - سرانه صادراتی به ۵۰۰ تا یک هزار دلار برسد. این در حالی است که مالزی در برنامه صادراتی خود تا ۲۰۱۲ میلادی سرانه صادراتی ۱۰ تا ۱۵ هزار دلار را هدف گرفته است. در این نوشتار با اشاره به سیاست‌های حمایتی از صادرات غیرنفتی و همچنین آثار آن در بهبود رویه‌های موجود بررسی می‌شود. این مقاله توسط "همت قلی زاده" نوشته شده و در نشریه برنامه شماره ۲۶۳ به چاپ رسیده بود.

هدف، برپایی نمایشگاه و مشارکت در نمایشگاه‌های تخصصی دیگر کشورها، برگزاری اجلاس کمیسیون‌های مشترک با کشورهای طرف تجاری ایران، امضا و اجرای تفاهم‌نامه‌های همکاری مشترک بوده که کمک شایان توجهی برای بسترسازی توسعه صادرات قوی به کشورهای مورد نظر کرده است. اما صادرات قوی و ماندگار در بازارهای جهانی بدون شک نیازمند تولید قدرتمند و با کیفیت است. افزایش کیفیت در کنار کاهش بهای تمام‌شده کالاها ساخته شده می‌تواند بر قدرت رقابتی تولیدکنندگان داخلی بیفزاید. همان‌طور که می‌دانیم، کسب سود (درآمدها - هزینه‌ها) از دو راه بدست می‌آید. نخست افزایش مقدار فروش و دوم کاهش هزینه‌ها. در کشور ما آنچه مانع بزرگی برای رقابت تولیدات کشور بوده، قیمت تمام‌شده است که از طریق افزایش مداوم قیمت عوامل تولید و همچنین هزینه‌های سربار و تورم‌های دورقمی، هر ساله ۲۰ تا ۳۰ درصد بر قیمت تمام‌شده کالاها تاثیر می‌گذارد در حالی که رقابت فشرده در بازارهای جهانی با نرخ‌های رشد ۲ تا ۳ درصدی قیمت صورت می‌گیرد. کشور ما در دهه‌های ۶۰ و ۷۰ الگوی قطع واردات و حمایت از تولید داخل را در راس برنامه‌های اقتصادی قرار داد. این الگو که براساس حمایت از تولید داخل شکل گرفته بود، منجر به حمایت‌های بی‌دریغ از بخش تولید شد. هر چند حمایت از تولید داخل هم اکنون در اولویت برنامه‌های اقتصادی است، اما به دلیل فقدان راهبرد توسعه صنعت، توسعه

وابستگی شدید بخش‌های مختلف اقتصادی کشورمان به درآمدهای نفتی و نوسان‌هایی که در سال‌های گذشته در قیمت نفت وجود داشته، جهت‌دهی اقتصاد کشور را به سوی صادرات غیرنفتی اجتناب‌ناپذیر و ضروری می‌کند. ایران مانند اکثر کشورهای در حال توسعه با درآمدی متوسط، به نفت و سایر منابع طبیعی وابستگی دارد. بخش‌های نفت، گاز و کشاورزی به نسبت ۳۰ درصد از تولید ناخالص داخلی ایران را تشکیل می‌دهند و این در حالی است که بخش صنعت فقط ۴/۲۳ درصد تولید ناخالص داخلی را برعهده دارد. از مهم‌ترین اقدام‌های دولت برای بهبود صادرات در سال‌های گذشته اصلاح مقررات، حذف بوروکراسی‌های زاید و تسهیل و تشویق صادرات، روان‌سازی فرآیند صادرات غیرنفتی، گسترش فرهنگ صادراتی و ارتقای پایگاه اجتماعی صادرکنندگان در کشور، رفع تنگناهای بانکی صادرکنندگان، گسترش خدمات اطلاع‌رسانی و آموزشی، توسعه صندوق‌های غیردولتی توسعه صادرات، معافیت صادرکنندگان از دریافت مجوز، معافیت از سپردن هرگونه تعهد ارزی و پیمان‌سپاری، معاف کردن ارز حاصل از صادرات از مقررات تعزیرات است.

از اساسی‌ترین فعالیت‌های سازمان توسعه تجارت برای افزایش صادرات غیرنفتی در سال‌های گذشته اعزام‌های تخصصی تجاری و بازاریابی به کشورهای

◆ از مهم‌ترین
اقدام‌های دولت برای
بهبود صادرات در
سال‌های گذشته
می‌توان به اصلاح
مقررات، روان‌سازی
فرآیند صادرات
غیرنفتی، گسترش
فرهنگ صادراتی و
ارتقای پایگاه
اجتماعی
صادرکنندگان در
کشور، رفع
تنگناهای بانکی
صادرکنندگان اشاره
کرد

توسعه صادرات

سال یازدهم - شماره ۷۲

تیر ۱۳۸۷

جدول ۱- آمار صادرات چند کشور منتخب جهان در سال ۲۰۰۷

ردیف	کشور	میزان صادرات
۱	آلمان	۱۰۰۰
۲	آمریکا	۹۲۷
۳	چین	۷۵۲
۴	ژاپن	۵۵۰
۵	فرانسه	۴۴۳
۶	انگلیس	۳۷۲
۷	ایتالیا	۳۷۱
۸	کانادا	۳۶۴
۹	کره جنوبی	۲۸۸
۱۰	روسیه	۲۴۵
۱۱	سنگاپور	۲۰۴
۱۲	عربستان	۱۶۵
۱۳	اتریش	۱۲۲
۱۴	برزیل	۱۱۵
۱۵	نروژ	۱۱۱
۱۶	استرالیا	۱۰۳
۱۷	امارات عربی	۱۰۳
۱۸	دانمارک	۸۴
۱۹	ایران	۵۵/۴۲
۲۰	آفریقای جنوبی	۵۰/۹
۲۱	الجزایر	۴۹/۵۹
۲۲	کویت	۴۴/۴۳
۲۳	لیبی	۳۰/۷۹
۲۴	قطر	۲۴/۹
۲۵	عمان	۱۹/۰۱
۲۶	عراق	۱۷/۷۸
۲۷	مصر	۱۴/۳۳
۲۸	پاکستان	۱۴
۲۹	بحرین	۱۱/۱۷
۳۰	سودان	۶/۹۸
۳۱	یمن	۶/۳۸
۳۲	سوریه	۶/۳۴
۳۳	آذربایجان	۶/۱
۳۴	اردن	۴/۲۲
۳۵	لبنان	۱/۷۸

منبع: سازمان اقتصادی آمریکا

صنعت براساس نقشه مزیت اقتصادی کشور صورت نگرفت و صنایع پراکنده ای بدون توجه به ویژگی مزیت نسبی متولد شدند و با تاکید بر این الگو بخش کشاورزی آنچنان که باید و شاید نتوانست توسعه یابد. نتیجه آنکه صنایع به وجود آمده متحمل هزینه های بالایی برای تولید کالا شده اند. طبیعی است که تولید ضعیف، صادرات ضعیف را به دنبال خواهد داشت. بنابراین در سایه راهبرد توسعه صادرات، باید بخش تولید را به بخش بازرگانی نزدیک تر کرد. براساس اهداف سند چشم انداز بیست ساله کشور، نسبت صادرات کالا های غیر نفتی به تولید ناخالص داخلی باید از ۵/۲ درصد به ۱۰ درصد در سال افق این برنامه برسد و نرخ رشد آن از متوسط سالانه ۵/۶ درصد در دهه ۷۰، به متوسط سالانه ۱۵/۸ درصد در ۱۰ سال آینده افزایش یابد. در برنامه چهارم توسعه، سهم صادرات غیر نفتی از کل صادرات کشور باید از ۲۳ درصد در سال ۱۳۸۳ به ۳۳/۶ درصد در پایان برنامه چهارم افزایش یابد تا بخشی از مسیر حرکت به سمت کاهش وابستگی به درآمدهای نفتی، پیموده شود. از مهم ترین اقدام ها در این خصوص ایجاد این تحول، تنوع بخشی به صادرات کشور و کاهش تدریجی وابستگی به صادرات نفت است. اصلاح قانون مقررات صادرات - واردات، اتخاذ سیاست های ارزی و بازرگانی مناسب، تنظیم تعرفه ها به منظور تشویق صادرات، حمایت از تولید داخلی، جلوگیری از قاچاق کالا، هماهنگی دستگاه های مرتبط با صادرات کالا، مشخص کردن مزیت های نسبی کشور در بخش های کالا و خدمات از جمله سیاست هایی است که در اولویت برنامه های سازمان توسعه تجارت ایران است. صادرات غیر نفتی طی سال های اخیر توانسته رشد به نسبت قابل قبولی را تجربه کند زیرا این باور براساس شواهد موجود در کشورهای جهان، جا افتاده است که توسعه صادرات (البته در کشور ما صادرات غیر نفتی) می تواند بهترین مسیر برای شکوفایی اقتصادی کشور باشد و مسوولان کشور به این مهم پی برده اند که توسعه صادرات غیر نفتی باید تا اندازه ای رشد یابد که بتوان درآمد مطلوبی را از این منبع برای کشور ایجاد کرد و چرخ های تولیدی کشور را با سرعت فزاینده ای به حرکت در آورد. دولت با عزم راسخ راهبردهای توسعه صادرات غیر نفتی را برای سال ۱۳۸۷ تدوین کرده و در صدد است تا رشد قابل قبولی را در این حوزه از اقتصاد برای کشور به دست آورد. ارسال پیش نویس قانون جدید صادرات و واردات به هیات دولت از سوی وزارت بازرگانی یکی از اقدام های دولت در چارچوب قانون برنامه چهارم توسعه در سال جاری است. روان سازی تجارت خارجی از هدف های عمده پیش نویس قانون جدید صادرات و واردات است. استفاده از قوانین سازمان جهانی تجارت، انحصار شکنی و رساندن مجوزها به حداقل از دیگر محورهای این پیش نویس است. ایجاد خوشه های صادرات گرامی تواند در افزایش قدرت رقابت صادرکنندگان از طریق کاهش هزینه های سربار و در نتیجه بهای تمام شده کالا ها نقش مهمی ایفا کند. در این برنامه، تولیدکنندگان یک محصول با چند برند تولیدکنندگان تک برندی تجمیع می شوند.

◆ در برنامه چهارم توسعه، سهم صادرات غیر نفتی از کل صادرات کشور باید از ۲۳ درصد در سال ۱۳۸۳ به ۳۳/۶ درصد در پایان برنامه چهارم افزایش یابد تا بخشی از مسیر حرکت به سمت کاهش وابستگی به درآمدهای نفتی، پیموده شود

طرح توسعه کنسرسیوم های صادراتی از دیگر طرح هایی است که می تواند به توسعه صادرات غیر نفتی کمک کند. جدول شماره یک صادرات چند کشور جهان در سال ۲۰۰۷ را نشان می دهد.

ایران و یارانه های صادراتی

سابقه پرداخت یارانه های صادراتی در ایران به «قانون تشویق صادرات و تولید» در ۲۳ اسفند ۱۳۳۳ بازمی گردد. این یارانه ها به سنگ آهن، سنگ سرب،

پرداخت ۲۰ تا ۵۰ درصد هزینه های نمایشگاهی صادرکنندگان، ۲۰ تا ۵۰ درصد هزینه های هیات های تجاری و ارزیابی، ۳ تا ۵ درصد ارزش افزوده کالا های صادراتی و ۱۰، ۱۵ و ۲۰ درصد ارزش محصولات نساجی و چرم و ۸ درصد خدمات فنی و مهندسی می شود. همانطور که ذکر شد دولت به منظور حمایت از صادرات غیرنفتی کشور و کمک به امکان افزایش قدرت رقابتی در بازارهای جهانی، سالانه مبالغی هنگفت را به عنوان جایزه صادراتی به صادرکنندگان پرداخت می کند. این مبلغ هر سال از ردیف اعتبار ۱۴۷۱۰۰ سازمان توسعه تجارت ایران در قالب موافقت نامه متبادله پرداخت می شود. ضروری است پس از پرداخت یک دوره چند ساله جوایز صادراتی، سیاست های اتخاذ شده مورد ارزیابی قرار گیرد. به نظر می رسد ارتقای صادرات غیرنفتی بیش از آنکه محتاج دریافت یارانه باشد، نیازمند حذف موانع متعدد بوده که تاکنون مایه تضعیف این بخش شده است. به منظور افزایش کارایی جوایز صادراتی، کالا های صادراتی با ارزش افزوده پایین از برنامه دریافت جوایز صادراتی حذف خواهند شد، حمایت از صادرات کالا با ارزش بالاتر و پرهیز از صادرات مواد خام نیز از جمله هدف های پرداخت جوایز صادراتی است.

مقصد های اصلی صادرات ایران

بیشترین صادرات کشور در دوازده ماه سال ۱۳۸۶ به کشورهای امارات متحده عربی با ۴۶۹۷۴۶ هزار تن و ارزش ۱۵۲۹۳۴ میلیون یورو یا ۱۴/۹۲ درصد سهم وزنی و ۱۴/۲۰ درصد سهم ارزشی، عراق با ۳۰۵۴۳۸ هزار تن و ۱۱۳۲۶۴ میلیون یورو یا ۹/۷۰ درصد سهم وزنی و ۱۰/۴۵ درصد سهم ارزشی، چین با ۸۸۳۷۸۵ هزار تن و ۸۷۲۹۹ میلیون یورو یا ۲۷/۰۷ درصد سهم وزنی و ۸/۱۲ درصد سهم ارزشی، ژاپن با ۶۸۵۳۶ هزار تن و ۶۵۷/۸۵ میلیون یورو یا ۵/۳۵ درصد سهم وزنی و ۶/۱۱ درصد سهم ارزشی و هند با ۲۱۵۹۴۹ هزار تن و ۵۸۵۷۴ میلیون یورو یا ۶/۸۶ درصد سهم وزنی و ۵/۴۷ درصد سهم ارزشی صورت گرفته است. به بیانی دیگر، ۶۴/۹ درصد از سهم وزنی و ۴۴/۳۵ درصد از سهم ارزشی صادرات کشور در دوازده ماه سال ۱۳۸۶ متعلق به این پنج کشور بوده است.

مبادی واردات

عمده واردات کشور در دوازده ماه سال ۱۳۸۶ از کشورهای امارات متحده عربی با ۲۶/۵۶ درصد سهم وزنی و ۲۳/۶۴ درصد سهم ارزشی، آلمان با ۷/۹۸ درصد سهم وزنی و ۱۰/۹۱ درصد سهم ارزشی، چین با ۷/۰۹ درصد سهم وزنی و ۵/۸۴ درصد سهم ارزشی، سوییس با ۱۷/۵۳ درصد سهم وزنی و ۵/۷۴ درصد سهم ارزشی و جمهوری کره با ۲/۲۳ درصد سهم وزنی و ۵/۰۸ درصد سهم ارزشی انجام گرفته است. به عبارت دیگر، ۵۶/۳۹ درصد از سهم وزنی و ۵۴/۲۱ درصد از سهم ارزشی کل واردات کشور طی دوازده ماه سال جاری متعلق به پنج کشور یاد شده است. بررسی تراز بازرگانی خارجی ایران با کشورهای یاد شده نشان می دهد که بیشترین رقم کسری تراز تجاری به ترتیب مربوط به امارات متحده عربی با کسری معادل ۹۲۷۷۸ میلیون دلار، آلمان با کسری معادل ۴۹۰۳/۰۲ میلیون دلار، چین با کسری معادل ۳۰۳۸۱۱

سنگ منگنز، کرومیت و سالامبور تعلق می گرفت. در برنامه سوم توسعه، در راستای هدف جهش صادراتی، تشکیل شورای عالی صادرات مورد توجه قرار گرفت. در این دوره، دو نوع یارانه صادراتی برای تشویق صادرات در دستور کار قرار گرفت: نخست، یارانه های جبران ضرر و دوم، یارانه های تشویق صادراتی. در سال ۱۳۸۰ شورای اقتصاد (سابق) در راستای حمایت و تنظیم تولید و بازار داخلی و افزایش صادرات، بازپرداخت یارانه به پنج کالا شامل کشمش، محصولات نساجی و چرم، میوه و تره بار و مرغ و تخم مرغ موافقت کرد. در فاصله سال های ۱۳۸۱ و ۱۳۸۲ نیز با تصویب این شورا، یارانه صادراتی به محصولات نساجی و چرم، میگوی پرورشی، مرغ و تخم مرغ و چای تعلق گرفت. طی سال های یاد شده در تبصره ۱۹ قانون بودجه مبلغ هزار میلیارد ریال اعتبار در راستای اجرای هدف جهش صادراتی در نظر گرفته شد. به موازات آن، برنامه هایی از جمله کمک به هیات های تجاری، بهبود بسته بندی صادراتی، برگزاری نمایشگاه های بین المللی و تهیه برنامه جامع توسعه صادرات تهیه و اجرا شد به طوری که برخی از کارشناسان رشد ۲۶ درصدی صادرات غیرنفتی را در سال ۱۳۸۲ نسبت به سال ۱۳۸۱ به دلیل پرداخت جوایز صادراتی می دانند. از آن زمان به بعد، پرداخت یارانه به کالا های گوناگون صادراتی در دستور کار مرکز توسعه صادرات ایران (سازمان توسعه تجارت ایران) قرار گرفت. در حال حاضر جوایز صادراتی براساس حجم کالای صادره و ارزش وارده به کشور تعلق می گیرد. برپایه این سیاست جدید، تا سه درصد ارزش کالا های صادراتی، به صادرکنندگان جایزه تعلق می گیرد. هم اکنون جوایز صادراتی شامل

♦ صادرات غیرنفتی طی سال های اخیر توانسته رشد به نسبت قابل قبولی را تجربه کند زیرا این باور بر اساس شواهد موجود در کشورهای جهان، جا افتاده است که توسعه صادرات (البته در کشور ما صادرات غیرنفتی) می تواند بهترین مسیر برای شکوفایی اقتصادی کشور باشد

توسعه صادرات

سال یازدهم - شماره ۷۲

تیر ۱۳۸۷

میلیون دلار، سوییس با کسری معادل ۲۷۵۶/۴۹ میلیون دلار و انگلستان با کسری معادل ۱۸۹۷/۸۳ میلیون دلار و جمهوری کره با کسری ۱۸۹۷/۲۴ میلیون دلار بوده است. از طرفی ارزش مثبت تراز تجاری کشورمان با کشور عراق ۱۴۹۸۲۰ میلیون دلار بوده است.

متوسط قیمت کالاهای صادراتی و وارداتی

طی دوازده ماه سال ۱۳۸۶، متوسط قیمت هر تن کالای صادراتی ۴۸۷۸۰ دلار و متوسط قیمت هر تن کالای وارداتی ۱۱۴۸۵۳ دلار بوده است. این در حالی است که متوسط قیمت هر تن کالای صادراتی طی دوازده ماه سال ۱۳۸۵، ۴۷۷۳۴ دلار و متوسط قیمت هر تن کالای وارداتی ۹۵۹۳۲ دلار بوده است. به عبارت دیگر، متوسط قیمت هر تن کالای صادراتی در دوازده ماه سال ۱۳۸۶ نسبت به مدت مشابه سال قبل دارای رشد ۲۳۲ درصدی و در همین مدت، متوسط قیمت هر تن کالای وارداتی دارای رشد ۱۹۷۲ درصدی بوده است.

اقلام عمده صادرات

پروپان مایع شده با ۹۷۷۴ میلیون دلار و بوتان مایع شده با ۶۱۹۷۷ میلیون دلار از گروه محصولات پتروشیمی در مجموع به ارزش ۱۵۹۷۱ میلیون دلار یا ۱۰/۴۸ درصد از کل ارزش صادرات رتبه اول را در بین اقلام صادراتی کشور رقم زده است. در بین ۱۰ قلم اول صادراتی، پسته تازه و خشک کرده با ۱۲۳۰/۵ میلیون دلار یا ۸/۱۱ درصد ارزش رتبه دوم، متانول با ۶۲۷/۶ میلیون دلار یا ۴/۱۴ درصد رتبه سوم و سایر مخلوط هیدروکربورهای بودار با ۵۶۶/۹ میلیون دلار یا ۳/۷۴ درصد از کل ارزش صادرات رتبه بعدی را به خود اختصاص داده اند. دیگر اقلام عمده شامل فرش و سایر کف پوش های نسجی با ۲/۶۲ درصد، محصولات آهن یا فولاد غیرممزوج با ۲/۳۲ درصد، اتیلن با ۲/۱۰ درصد، وسایل نقلیه با موتور پیستونی درونسوز با ۲/۰۳ درصد و بنزن با ۱/۹۵ درصد است. در مجموع سهم ۱۰ قلم اشاره شده در ۱۲ ماه سال ۱۳۸۶ حدود ۳۷/۴۹ درصد از کل ارزش و ۲۳/۷۸ درصد از کل وزن صادرات غیرنفتی است. این در حالی است که در ۱۲ ماه سال ۱۳۸۵ مجموع سهم ۱۰ قلم یاد شده حدود ۲۸/۸۳ درصد از کل ارزش و ۱۹/۸۳ درصد از کل وزن صادرات بوده است. صادرات این اقلام در مدت یاد شده نسبت به مدت مشابه سال قبل از لحاظ ارزش حدود ۴۹/۸۱ درصد افزایش و از لحاظ وزنی حدود ۳۵/۱۴ درصد افزایش پیدا کرده است.

در دوره مورد بررسی معادل ۱۰۴۶۵ میلیون دلار صادرات انواع کالاهای غیرنفتی به کشور پیش بینی شده که باتوجه به صادرات ۱۲۱۷۲/۱ میلیون دلار در حدود ۱۴۴/۹۸ درصد از اهداف برنامه در خصوص ارزش صادرات کالا تحقق یافته است.

گمرکات اصلی صادرکنندگان

در مدت یاد شده گمرک شهید رجایی با سهم ۳۷/۸۹ درصد به لحاظ وزن و ۱۷/۳۷ درصد به لحاظ ارزش رتبه اول، گمرک بندر امام خمینی (ره) با سهم ۱۴/۶۲ درصد به لحاظ وزن و ۱۵/۵۰ به لحاظ ارزش دومین رتبه و منطقه ویژه عسلویه (انرژی پارس) با اختصاص ۱۷/۹۰ درصد به لحاظ وزن و ۱۲/۱۴ درصد به لحاظ ارزش در جایگاه سوم قرار گرفته است.

تعارف صادرات

مطابق جدول های کمی برنامه چهارم توسعه، صادرات غیرنفتی در سال ۱۳۸۶ معادل ۱۰۴۶۵ میلیون دلار منظور شده است. مطابق مقدار و ارزش صادرات برحسب قسمت ها و فصل های تعرفه، فصل ۲۷ شامل تعرفه های سوخت های معدنی، روغن های معدنی و محصولات حاصل از تقطیر آنها، مواد قیری و موم های معدنی با ۵۷۶۵/۸۰ هزارتن و ارزش ۲۰۹۳/۸۳ میلیون یورو یا ۱۹/۳۹ درصد از سهم ارزشی رتبه نخست را به خود اختصاص داده است. فصل ۳۹ شامل محصولات شیمیایی آلی با ۳۸۶۲/۳۰ هزارتن و ارزش ۱۲۷۶/۸۰ میلیون یورو یا ۱۲/۰۳ درصد از سهم ارزشی رتبه دوم. فصل ۸ شامل میوه های خوراکی، پوست مرکبات یا پوست خربزه با ۱۱۱۳/۲۷ هزارتن و ارزش ۱۲۱۸/۴۷ میلیون یورو یا ۱۷/۴۴ درصد از سهم ارزشی رتبه سوم، فصل ۳۹ شامل مواد پلاستیکی و اشیای ساخته شده از این مواد با ۶۵۵/۱۷ هزارتن و ارزش ۵۷۲/۸۴ میلیون یورو یا ۵/۳۰ درصد از سهم ارزشی رتبه چهارم و فصل ۷۲ شامل چدن یا آهن و فولاد با اختصاص ۱۳۶۲/۲۷ هزارتن و ارزش ۵۶۰/۰۷ میلیون یورو یا ۵/۱۶ درصد سهم ارزشی رتبه پنجم را به خود اختصاص داده اند. در مجموع حدود ۵۲/۳۲ درصد سهم ارزش صادرات کشور طی ۱۲ ماه سال ۱۳۸۶ متعلق به فصل تعرفه یاد شده است. عمده صادرات کشور طی ۱۲ ماه سال ۱۳۸۶ براساس قسمت های مختلف تعرفه شامل قسمت پنج با عنوان محصولات معدنی با ۲۲/۲۰ درصد از سهم ارزشی کل صادرات کشور رتبه نخست، قسمت ۶ محصولات صنایع شیمیایی یا صنایع وابسته به آن با ۱۷/۳۸ درصد سهم ارزشی رتبه دوم، قسمت دو تحت عنوان محصولات نباتی با ۱۴/۹۴ درصد سهم ارزشی رتبه چهارم، قسمت ۱۵ با عنوان فلزات معمولی و مصنوعات آنها با ۱۲/۲۶ درصد سهم ارزشی رتبه سوم و قسمت هفت

◆ ایجاد خوشه های صادرات گرا، می تواند در افزایش قدرت رقابت صادرکنندگان از طریق کاهش هزینه های سربار و در نتیجه بهای تمام شده کالاها نقش مهمی ایفا کند

با عنوان مواد پلاستیکی، کاپوچو و اشیای ساخته شده از این مواد با ۵/۵۱ درصد سهم ارزشی رتبه پنجم صادرات تعرفه را به خود اختصاص داده است. پنج قسمت یاد شده، در مجموع ۷۳/۲۹ درصد از سهم ارزش کل صادرات کشور طی ۱۲ ماه سال ۱۳۸۶ را به خود اختصاص داده اند.

میعانات گازی

میزان صادرات میعانات گازی در این مدت ۵ میلیارد و ۸۶۱ میلیون دلار بوده که در مقایسه با مدت مشابه سال قبل ۲۰/۵۶ درصد افزایش داشته است. بر اساس صورتجلسه تعیین تکلیف آمار صادرات فرآورده های نفتی مورخ ۲۸ فروردین ۱۳۸۰، میعانات گازی که توسط شرکت ملی نفت ایران و شرکت ملی گاز ایران به عنوان صاحب کالا اظهار شده، در آمار صادرات غیرنفتی لحاظ نمی شود.

بازارچه های برتر

در سال ۱۳۸۶ حدود ۲۳۴/۳۳ میلیون یورو کالا از ۲۵ بازارچه مرزی کشور صادر شده است. در سال ۱۳۸۵ انواع کالا بالغ بر ۳۲۲/۸۱ میلیون یورو از ۲۸ بازارچه مرزی کشور صادر شده بود. بدین ترتیب صادرات کالا از بازارچه ها در سال ۱۳۸۶ با کاهش ۲۵/۴۶ درصدی در ارزش نسبت به ارقام مشابه سال ۱۳۸۵ مواجه شده است. بازارچه تمرچین - پیرانشهر با اختصاص ۷۴/۱۲ میلیون دلار یا ۲۲/۴۳ درصد از ارزش صادرات بازارچه ها طی دوازده ماه سال ۱۳۸۶ رتبه اول، بازارچه پرویزخان با ۵۷/۶۲ میلیون دلار یا ۱۵/۶۲ درصد رتبه دوم و بازارچه یزدان با ۳۳/۸۲ میلیون دلار یا ۱۰/۲۰ درصد رتبه سوم را به خود اختصاص داده اند. در رده های بعدی بازارچه کیله - سردشت با سهم ارزشی ۹/۲۳، بازارچه میل ۷۳ با سهم ارزشی ۶/۶۳ درصد، بازارچه جلفا با ۵/۹۳ درصد، بازارچه دوکوهانه با ۴/۵۱ درصد، بازارچه میلک با ۴/۱۹ درصد، بازارچه شوشمی با ۳/۳۴ درصد و بازارچه پیشین - ایرانشهر با سه درصد قرار گرفته اند. از میان بازارچه های مرزی نامبرده، چهار بازارچه هم مرز با عراق، چهار بازارچه هم مرز با افغانستان، یک بازارچه هم مرز با آذربایجان و یک بازارچه نیز هم مرز پاکستان است. سهم ارزش صادرات بازارچه های مرزی به کشورهای یاد شده به ترتیب ۵۰/۶۲ درصد، ۲۵/۵۳ درصد، ۱/۹۳ درصد و سه درصد است. بدین ترتیب سهم سایر کشورها از صادرات بازارچه های مرزی حدود ۱۴/۹۲ درصد است. بیشترین رشد ارزش صادرات کالا از بازارچه هادر ۱۲ ماه سال ۱۳۸۶ نسبت به دوره مشابه سال قبل به ترتیب مربوط به بازارچه جلفا با ۶۴/۹۲ درصد، بازارچه مهران و بازارچه آبادان

به ترتیب با ۲۶/۹۷ و ۲۶/۶۲ درصد بوده است. در ۱۲ ماه سال ۱۳۸۶ بازارچه سیرانیند با ۹۴/۸۴ درصد، بازارچه ساری سو با ۷۷/۵۳ درصد، بازارچه کنگ با ۷۰/۱۷ درصد کاهش نسبت به ارقام مشابه سال ۱۳۸۵ بیشترین کاهش صادرات بازارچه ها را به خود اختصاص داده اند. تجارت چمدانی در ۱۲ ماه سال ۱۳۸۶ حدود ۴۰/۳۰ میلیون یورو و در هر روز به طور متوسط ۱۵۶/۰۸ هزار دلار کالا از طریق تجارت چمدانی از گمرکات مرزی به کشورهای CIS ارسال شده است. در دوازده ماه سال گذشته تجارت چمدانی، حدود ۴۳/۲۵ میلیون یورو بوده است. مقایسه این ارقام حاکی از افزایش ۶/۹۷ درصدی ارزش تجارت چمدانی در ۱۲ ماه سال ۱۳۸۶ نسبت به ارقام مشابه سال ۱۳۸۵ است. در ۱۲ ماه سال گذشته، گمرک آستارا با اختصاص ۲۶/۵ میلیون دلار یا ۴۹/۶۸ درصد ارزش، رتبه اول و گمرک بیله سوار با ۹/۰۲ میلیون دلار یا ۱۶/۹۱ درصد، رتبه دوم و گمرک سرخس با ۶/۴۸ میلیون دلار یا ۱۲/۱۶ درصد رتبه سوم را به خود اختصاص داده بودند. همچنین در ۱۲ ماه سال ۱۳۸۶ صادرات تجارت چمدانی از گمرک سرخس از لحاظ ارزش دارای کاهش ۷۵/۳۶ درصدی، گمرک بیله سوار دارای کاهش ۴۶/۴۰ درصدی، گمرک پلدشت دارای کاهش ۲۷/۹۹ درصدی، گمرک بندانزلی دارای کاهش ۱۷۷۵ درصدی، گمرک لطف آباد دارای کاهش ۴/۳۸ درصدی و گمرک نوردوز دارای کاهش ۰/۵۵ درصدی نسبت به مدت مشابه سال ۱۳۸۵ بوده است. در ۱۲ ماه سال ۱۳۸۶ صادرات تجارت چمدانی از گمرک سرو، اینچه برون، باجگیران، آستارا و جلفا به ترتیب از رشد ۲۵/۷۶۶، ۶۴/۴۷، ۶۵/۸۹، ۶/۶۲ و ۱۷/۲۲ درصدی نسبت به مدت مشابه سال ۱۳۸۵ برخوردار بوده است.

اقلام عمده وارداتی

در بین اقلام عمده وارداتی در سال ۱۳۸۶ از نظر ارزش دلاری کالا، بیشترین ارزش و سهم واردات مربوط به «بنزین» با ۳۴۱/۲۱ میلیون دلار و ۷/۰۶ درصد سهم ارزشی است. «شمش از آهن و فولاد غیرمزوج» و «پروفیل با مقطع ۱ از آهن یا فولاد غیرمزوج» به ترتیب با ۴/۹۲ و ۷۵/۵۶ درصد سهم ارزشی، رتبه های دوم و سوم را به خود اختصاص داده اند. دیگر اقلام مهم وارداتی شامل «میله های آهنی یا فولادی» با ۷۴۳ درصد، «سایر روغن های سبک و فرآورده ها به جز بنزین» با ۷۲۰ درصد، «محصولات از آهن یا فولاد غیرمزوج تخت و گرم نورد شده به شکل غیر طومار با پهنای ۶۰۰ میلیمتر یا بیشتر با ضخامت بیشتر از ۱۰ میلیمتر و عرض بیشتر از ۱۸۵۰ میلیمتر» با ۷/۱۵ درصد، «قطعات منفصله برای تولید خودروهای سواری» با ۷/۱۴ درصد و «روغن خام سویا» با ۸/۳

جدول ۲- ارزش مبادلات بازرگانی خارجی طی سال های ۱۳۷۹-۱۳۸۵

سال	صادرات کالاهای غیرنفتی		واردات		نسبت ارزش واردات به صادرات بازرگانی
	ارزش	درصد رشد	ارزش	درصد رشد	
۱۳۷۹	۳/۷	-	۱۴/۳	-	۱۰/۶-
۱۳۸۰	۴/۲	۱۳/۵	۱۷/۶	۲۳/۱	۱۳/۴-
۱۳۸۱	۴/۶	۹/۵	۲۲/۳	۲۶/۷	۱۷/۷-
۱۳۸۲	۵/۹	۲۸/۳	۲۶/۶	۱۹/۳	۲۰/۷-
۱۳۸۳	۷/۶	۲۸/۸	۳۵/۴	۳۳/۱	۲۷/۸-
۱۳۸۴	۱۱	۴۴/۷	۳۹/۸	۱۲/۴	۲۸/۸-
۱۳۸۵	۱۶/۳	۴۸/۲	۴۱/۴	۴	۲۵/۱-

جدول ۳- میزان جوایز تخصیص داده شده طی سال های ۱۳۸۶-۱۳۸۱

شرح	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶
بودجه مصوب	۱۰۰۰	۱۰۰۰	۱۰۰۰	۸۵۰	۱۵۰۰	۱۴۱۵
درصد تخصیص	۳۵/۲	۶۷	۱۰۰	۹۵	۹۷/۲	-
مبلغ تخصیص یافته	۳۵۲	۶۷۰	۱۰۰۰	۸۰۷/۵	۱۴۵۹	-
نرخ رشد مصوب نسبت به سال قبل	-	-	-	-۱۵	۷۶/۵	-۶
نرخ رشد تخصیص نسبت به سال قبل	-	۹۰/۳	۴۹/۲	-۱۹/۲	۸۰/۷	-

غیر از نواقل روی خط راه آهن با ۳۵۲۳۰ هزار تن و ارزش ۴۳/۱۵۸۲ میلیون یورو یا ۴/۶۳ درصد از سهم ارزشی رتبه پنجم واردات کشور را بر حسب فصول تعرفه به خود اختصاص داده اند. به بیانی دیگر، ۵ فصل یاد شده در مجموع ۵۴/۱۸ درصد از سهم ارزشی کل واردات کشور در ۱۲ ماه سال ۱۳۸۶ را به خود اختصاص داده اند. با در نظر گرفتن قسمت های مختلف تعرفه ملا حظ می شود که قسمت ۱۶ با عنوان ماشین آلات و وسایل مکانیکی، ادوات برقی و قطعات آنها با ۲۷۴۹ درصد از سهم ارزشی کل واردات کشور در سال ۱۳۸۶ رتبه نخست قسمت های تعرفه را به خود اختصاص داده است. قسمت ۵ با عنوان محصولات معدنی با ۲۷۰۱ درصد از سهم ارزشی رتبه دوم، قسمت ۱۵ با عنوان فلزات معمولی و مصنوعات آنها با ۱۵/۶۹ درصد سهم ارزشی رتبه سوم، قسمت ۶ با عنوان محصولات صنایع شیمیایی یا صنایع وابسته به آن با ۷/۶۶ درصد سهم ارزشی رتبه چهارم و قسمت ۱۷ با عنوان وسایط نقلیه زمینی، هوایی، آبی و تجهیزات ترابری مربوط به آنها با ۶/۳۳۳ درصد سهم ارزشی رتبه پنجم واردات کشور را بر اساس قسمت های تعرفه در ۱۲ ماه سال ۱۳۸۶ به خود اختصاص داده است. در واقع پنج قسمت یاد شده ۷۲/۱۷ درصد از سهم کل واردات کشور را طی دوازده ماه سال ۱۳۸۶ به خود اختصاص داده اند.

نتیجه گیری

آنچه مشخص است، نقش حیاتی صادرات غیر نفتی در اقتصاد کشور است. بنابراین، حمایت از این بخش می تواند بخش تولید کشور را نیز متحول سازد. اما باید بررسی شود که حمایت های انجام شده تا چه حد در میزان صادرات غیر نفتی موثر بوده است. سیاست های اجرایی در الگوی قطع واردات با سیاست های اجرایی در الگوی توسعه صادرات غیر نفتی متفاوت است. پیروی هم زمان این دو الگو جز صرف هزینه های اضافی، چیزی را عاید کشور نمی سازد زیرا سیاست های متخذه در این دو دیدگاه به طور هم زمان یکدیگر را خنثی خواهد کرد. نتایج الگوی قطع واردات امروزه در دنیا مشخص و این دیدگاه به طور تقریبی منسوخ شده است. امروزه همه کشورها را هر دو توسعه صادرات را که برون گرا بوده، در پیش گرفته اند. مقدمه اصلی این دیدگاه، تعامل فعال با اقتصاد جهانی است. آماده سازی صنایع کشور، تنظیم روابط تجاری و قانون مقررات صادرات و واردات از گام های مهم در این خصوص است. همچنین لازم است بر اساس تجربه چند ساله ای که در حمایت از صادرات غیر نفتی کسب کرده ایم، آثار سیاست های حمایتی را بررسی و نسبت به بهبود رویه های موجود اقدام کنیم.

۱ درصد، محصولات از آهن یا فولاد غیر ممزوج تخت و گرم نورد شده به شکل طومار یا پهنای ۶۰۰ میلیمتر یا کمتر به ضخامت کمتر از سه میلیمتر و «دانه ذرت» هر یک با ۷۰۷ درصد است. بدین ترتیب سهم اقلام عمده یاد شده از لحاظ ارزش حدود ۲۰/۸۳ درصد و از لحاظ وزن حدود ۳۹/۳۷ درصد بوده است. برای مدت یاد شده معادل ۳۶ میلیارد و ۵۳۷ میلیون دلار واردات انواع کالا به کشور پیش بینی شده که با توجه به واردات ۴۸ میلیارد و ۳۲۵/۱۶ میلیون دلار در حدود ۱۳۲/۲۶ درصد از اهداف برنامه در خصوص ارزش واردات کالا تحقق یافته است.

گمرکات اصلی وارد کننده

طی دوره مورد بررسی، گمرک شهید رجایی بندرعباس با وزن ۱۴۰۷۴/۳۳ هزار تن با احتساب سهم ۳۳/۴۵ درصد در وزن و ارزش ۲۰/۸۱ میلیارد دلار و با احتساب سهم ۴۲/۸۵ درصد از ارزش رتبه اول را در میان گمرکات داشته است. بر همین اساس، گمرک بندر امام خمینی (ره) با سهم ۱۵/۸۲ درصدی و شهریار با سهم ۶/۱۸ درصدی از ارزش کل واردات رتبه های بعدی را به خود اختصاص داده اند.

واردات خودرو

در سال ۱۳۸۶ تعداد ۴۲ هزار و ۴۶۱ دستگاه خودروسواری به ارزش ۱۷۷/۷۷ میلیون دلار وارد کشور شده که نسبت به مدت مشابه سال قبل از لحاظ تعداد ۱۵ هزار و ۶۴ دستگاه و از نظر ارزش دلاری ۶۲/۶۷ درصد افزایش یافته است.

تعرفه واردات

در خصوص واردات بر اساس فصول و قسمت های تعرفه ملا حظ می شود که فصل ۸۴ شامل دیگ بخار و آبگرم، ماشین آلات و وسایل مکانیکی، اجزا و قطعات آنها و... با ۴۴/۹۷۴ هزار تن و ارزش ۶۳۲۲/۶۹ میلیون یورو یا ۱۷/۳۹ درصد از سهم ارزشی رتبه نخست واردات کشور را بر اساس فصول تعرفه طی ۱۲ ماه سال ۱۳۸۶ به خود اختصاص داده است. فصل ۷۲ شامل چدن یا آهن و فولاد با ۱۱۵۹۰/۴۳ هزار تن و ارزش ۵۵۵۹/۷۹ میلیون یورو (۷۷۹۷/۳۷ میلیون دلار) یا ۱۶/۱۴ درصد از سهم ارزشی رتبه دوم، فصل ۲۷ شامل سوخت های معدنی، روغن های معدنی و محصولات حاصل از تقطیر آنها، مواد قیری، موم های معدنی با ۷۱۳۳/۸۷ هزار تن و ارزش ۳۱۷۷/۸۱ میلیون یورو یا ۹/۱۹ درصد از سهم ارزشی رتبه سوم، فصل ۸۵ شامل ماشین آلات و دستگاه های برقی و اجزای آنها، دستگاه های ضبط و پخش صوت و تلویزیون با ۴۲۸/۷۴ هزار تن و ارزش ۲۰۰۲/۹۷ میلیون یورو یا ۵/۸۳ درصد از سهم ارزشی رتبه چهارم و فصل ۸۷ مشمول وسایط نقلیه زمینی